

AÐALSKIPULAG RANGÁRÞINGS YTRA 2016-2028

Skipulagslýsing – Breyting aðalskipulags E30

Minnivallanáma

25.09.2024

SKIPULAGSLÝSING

SKJALALYKILL

103882-LYS-001-V01

HÖFUNDUR

HB/BRE

RÝNT

AJ

EFNISYFIRLIT

1	INNGANGUR	4
1.1	Skipulagslýsing	4
2	FORSENDUR OG STAÐHÆTTIR	4
2.1	Staðhættir	5
3	TENGLI VIÐ AÐRAR ÁÆTLANIR	6
3.1	Landsskipulagsstefna 2024-2038	6
3.2	Aðalskipulag Rangárbings ytra 2016-2028	6
3.3	Samræmi breytingar við Landskipulagsstefnu og aðalskipulags.	7
3.4	Vatnsvernd	7
3.5	Deiliskipulag	8
3.6	Fornminjar	8
4	BREYTING Á AÐALSKIPULAGI	8
5	UMHVERFISMATSSKÝRSLA	9
5.1	Tengsl við aðrar áætlanir	9
5.2	Umhverfispættir og áherslur	9
6	SKIPULAG, KYNNING OG SAMRÁÐ	11
6.1	Umsagnaraðilar skipulagslýsingar	11
6.2	Skipulagsferlið	11

1 INNGANGUR

Sett er fram skipulagslýsing fyrir breytingu á Aðalskipulagi Rangárþings ytra 2016-2028 skv. 1. mgr. 36. gr. skipulagslaga nr. 123/2010. Fyrirhugað er að stækka efnistökusvæði E30 í landi Minni-Valla (L164995) sem nýtt verður að stórum hluta til endurbyggingar á Hvammsvegi sem verður aðalaðkomuvegur að Hvammsvirkjun í Þjórsá.

Með breytingunni stækkar efnistökusvæðið úr 1,0 ha í 6,8 ha, með allt að 90.000 m³ efnistöku. Efnistaka hefur verið stunduð í námunni í áratugi og áætlað er að um 20.000 m³ af efni hafi verið teknir úr námunni á um 1,4 ha svæði en skv. gildandi aðalskipulagi er heimilt að vinna allt að 50.000 m³. Því er verið að auka efnistökuheimild um 40.000 m³.

Efnistakan er tilkynningarskyld til ákvörðunar um matsskyldu skv. 1. Viðauka laga um mat á umhverfisáhrifum framkvæmda og áætlaða nr. 111/2021. Ákvörðun Skipulagsstofnunar um matsskyldu liggur fyrir (dags. 9. apríl 2024) og er fyrirhuguð framkvæmd ekki talin líkleg til að hafa í för með sér umtals umhverfisáhrif og því ekki háð mati á umhverfisáhrifum.

Framkvæmdin er háð framkvæmdarleyfi Rangárþings ytra skv. skipulagslögum og leyfi Heilbrigðiseftirlits Suðurlands skv. lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir og reglugerðar um losun frá atvinnurekstri og mengunarvarnaeftirlit.

1.1 Skipulagslýsing

Skipulagslýsingin er sett fram í samræmi við 30. skipulagslaga nr. 123/2010 og unnin í samræmi við grein 4.2. í Skipulagsreglugerð nr. 90/2013, með síðari breytingum.

Með skipulagslýsingu þessari er íbúum og öðrum hagsmunaaðilum gefinn kostur á að koma með ábendingar og athugasemdir sem snúa að málefnum komandi skipulagsvinnu.

2 FORSENDUR OG STAÐHÆTTIR

Framkvæmdin felst í áframhaldandi efnistöku sem nemur allt að 90.000 m³, en til þess þarf að stækka afmörkun námunnar. Fyrirhugað er að efnistakan muni fara fram innan núverandi námusvæðis, sem þegar er raskað, og á um 5,4 ha óröskuðu svæði suðvestan þess. Heildarflatarmál raskaðs svæðis kemur því til með að vera 6,8 ha að efnistöku lokinni.

Unnið efni verður haugsett tímabundið á námusvæðinu, sótt eftir þörfum og flutt að framkvæmdarsvæði Hvammsvegar, en áætlað er að um 20.000 m³ af efni fari í veginn úr Minnivallanámu. Hvammsvegur er í um 5-6 km fjarlægð frá Minnivallanámu og ekið er eftir Landvegi (nr.26). Annað efni verður notað eftir þörfum í framkvæmdir í sveitinni, mögulega aðrar þætti Hvammsvirkjunar, en einnig almennar framkvæmdir til framtíðar.

Framkvæmdaraðili er Landefni ehf. Meginmarkmið framkvæmdarinnar er að afla efnis til enduruppbyggingar á Hvammsvegi sem kemur til með að vera aðalaðkomuvegur að Hvammsvirkjun.

Efnistaka hefur þegar farið fram í Minnivallanámu og er þetta sú náma sem er hvað næst Hvammsvegi. Framkvæmdin samræmist stefnu aðalskipulags Rangárbings ytra, kafla 2.3.9., um að efnistökusvæði séu í námunda við notkunarstað efnis.

Framkvæmdaraðili hefur gróflega áætlað að efnisvinnsla hefjist veturinn 2024 eða vor/sumar 2025 og að efni verði svo tekið úr námunni eftir þörfum á meðan heimildir leyfa.

2.1 Staðhættir

Minnivallanáma er í landi Minni-Valla, landnr. 164995, um 18 km norðan við Hellu, skammt sunnan Landvegar (nr.26) sem liggur frá Hringvegi vestan við Hellu. Staðsetning efnistökusvæðisins er sýnd á mynd 1. Stuttur slóði liggur frá Landvegi (nr.26) að efnistökusvæðinu. Landslag á svæðinu er fremur flatt, blásið hraun með hraunhólum, en þunn jarðvegsþekja er víða ofan á hrauninu. Vegslóðinn að efnistökusvæðinu er greinilegur í landslaginu en að honum undanskildum eru ummerki um efnistökusvæðið lítt áberandi. Náman er innan uppblástursgeira, sem blés upp fyrr á öldum en hefur verið að endurheimta gróðurhulu smám saman.

Efnistökusvæðið er staðsett í Þjórsárhrauni, nútímahrauni sem nýtur verndar skv. 61. gr. náttúruverndarlaga nr. 60/2013. Þjórsárhraun þekur stóran hluta Suðurlandsundirlendisins og er stærsta hraun á Íslandi í flatarmáli og rúmmáli. Svæðið er innan fjarsvæðis vatnsverndar samkvæmt aðalskipulagsupprætti Rangárbings ytra.

MYND 1. Fyrirhugað efnistökusvæði er innan rauða rammans. Mynd frá map.is/ry.

3 TENGLI VIÐ AÐRAR ÁÆTLANIR

Við breytingu á aðalskipulagi er horft til eftirfarandi áætlana:

3.1 Landsskipulagsstefna 2024-2038

Í Landsskipulagsstefnu er sett fram samræmd stefna ríkisins um skipulagsmál sem byggir á þeirri framtíðarsýn „að skipulag stuðli að sjálfbærri þróun og lífsgæðum, styðji við samkeppnishæfni og sveigjanleika og stuðli að viðnámsþrótti gagnvart samfélags og umhverfisbreytingum“.

Í stefnunni eru sett fram markmið um að *vernd umhverfis og náttúru* skuli stuðla að heilnæmu umhverfi og verndun og varðveislu víðerna, landslags, náttúru og líffræðilegrar fjölbreytni. Stuðla skal að almennri *velsæld samfélagsins* og gæðum í hinu byggða umhverfi með jafnvægi í nýtingu lands í þéttbýli og dreifbýli þar sem vöxtur samfélaga gengur ekki um of á náttúrulegt umhverfi. Þá skal skipulag stuðla að *samkeppnishæfu atvinnulífi* með því að auka samkeppnishæfni samfélags og efla atvinnulíf með hagkvæmri uppbyggingu innviða og sjálfbærri nýtingu auðlinda.

Meðal annars eru eftirfarandi áherslur í landsskipulagsstefnu hafðar til hliðsjónar:

- Skipulag stuðli að orkuskiptum og að orkuauðlindir verði nýttar með sjálfbærum hætti, með það að leiðarljósi að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og tryggja orkuöryggi.
- Skipulag gefi kost á að nýta orkuauðlindir í dreifbýli með sjálfbærni og umhverfisvernd að leiðarljósi. Mannvirki vegna orkuvinnslu falli sem best að landslagi og annarri landnotkun.
- Settir verða fram skilmálar í skipulagi til að koma í veg fyrir, minnka eða bæta fyrir áhrif á náttúru, landslag, víðerni, vatnsvernd og aðra nýtingu.

3.2 Aðalskipulag Rangárbings ytra 2016-2028

Í gildi er Aðalskipulag Rangárbings ytra 2016-2028 en þar er efnistökusvæðið með auðkennið E30. Í greinargerð aðalskipulagsins segir [1]:

„Bergnáma, efnismagn allt að 50.000 m³. Náman er innan fjarsvæðis vatnsverndar. Ekki er heimilt að geyma á henni mengandi efni, s.s. olíur. Stærð er um 1 ha.“

Í kafla 2.3.9 **Efnistöku- og efnislosunarsvæði** í gildandi aðalskipulagi er eftirfarandi stefna:

- Lögð er áhersla á nægt framboð efnistökusvæða og að þau séu í námunda við notkunarstað efnis.
- Efnistaka fer að jafnaði ekki fram á svæðum sem hafa sérstakt verndargildi, þ.e.a.s. friðlýstum svæðum eða svæðum á náttúruminjaskrá og hverfisverndarsvæðum.
- Efnistökusvæði skulu hafa framkvæmdarleyfi skv. lögum.
- Áhersla er á góða umgengni á nýtingartíma og vandaðan frágang við verklok.

Gerð er grein fyrir þeim svæðum þar sem efnistaka fer fram eða er fyrirhuguð. Áfram er gert ráð fyrir efnistöku á þeim svæðum sem þegar eru nýtt en einnig á nokkrum nýjum svæðum. Gert er ráð fyrir ríflegum svæðum fyrir efnistöku til þess að hægt sé að nýta þá tegund efnis sem best hentar hverju sinni og til að draga úr því að aka þurfi langar leiðir með efni.

Flestar námur í sveitarfélaginu eru nýttar til vegagerðar og eru þær í eða við núverandi vegstæði til að lágmarka umhverfisáhrif. Námur verða einungis opnar á framkvæmdatíma og gengið frá þeim um leið og efnitöku lýkur.

Öll efnistökusvæði skulu hafa framkvæmdarleyfi sbr. reglugerð 772/2012. Heimilt er landeiganda að taka efni til eigin nota án þess að fá framkvæmdarleyfi eða náma sé skilgreind í aðalskipulagi.

Þegar efnistökusvæði er valið þarf að líta á jarðefni sem auðlind og nýta efnið til þess sem það er best til fallið.

Náman er á vatnsverndarsvæði, fjarsvæði vatnsverndar. Um skilmála er fjallað í kafla **2.7.5 Vatnsvernd** þar sem allar framkvæmdir skulu taka mið af reglugerð um heimildir á fjarsvæðum vatnsbóla.

Mynd 2 Hluti Aðalskipulags Rangárbings ytra 2016-2028 fyrir breytingu. Efnistökusvæði E30 er sýnt sem rauður punktur sem merktur hefur verið með hvítum hring. Skástrikaða svæðið er fjarsvæði vatnsverndar.

3.3 Samræmi breytingar við Landskipulagsstefnu og aðalskipulags.

Eftirfarandi breytingar eru í samræmi við markmið landskipulagsstefnu og stefnu gildandi aðalskipulags um að styrkja byggð og atvinnulíf.

3.4 Vatnsvernd

Fyrsta vatnaáætlun Íslands var staðfest árið 2022 á grundvelli laga um stjórn vatnamála nr. 36/2011. Markmið lagana er að vernda allt vatn (yfirborðsvatn og grunnvatn) og vistkerfi þess, hindra frekari rýrnun vatnsgæða og bæta ástand vatnavistkerfa til þess að vatn njóti heildstæðrar verndar. Lögnum er ætlað að stuðla að sjálfbærri nýtingu vatns og langtímavernd vatnsauðlindarinnar og skulu opinberar áætlanir stjórnvalda, s.s. vegna skipulagsmála, vera í samræmi við þá stefnumörkun um vatnsvernd sem kemur fram í vatnaáætlun sem er grunnvatnshlot og mikilvægt er að ná umhverfismarkmiðum þess um góða magnstöðu og gott efnafræðilegt ástand.

Þá er efnistökusvæðið innan fjarsvæðis vatnsverndar vegna vatnsbóla VB8 við Tvíbytnulæk og VB9 við Kerauga. Skal fyllstu varúðar gætt með meðferð hættulegra efna, sérstaklega þar sem vitað er um sprungur eða misgengi. Ekki verða geymd hættuleg eða mengandi efni í miklu magni á svæðinu.

3.5 Deiliskipulag

Ekkert deiliskipulag er í gildi fyrir svæðið. Sækja þarf um framkvæmdarleyfi fyrir áætlaðri hugaða efnistöku.

3.6 Fornminjar

Aðalskráning fornleifa hefur verið lokið í Rangárþingi ytra. Engar þekktar fornminjar eru innan svæðisins en nokkrar minjar eru skráðar í nágrenni við fyrirhugaðs framkvæmdasvæðis.

Finnist áður ókunnar minjar ber að kynna fundinn til Minjastofnunar Íslands svo fljótt sem auðið er í samræmi við 24. gr. laga um menningarminjar nr. 80/2012.

Minnt er á að friðhelgað svæði umhverfis fornminja er 15 m skv. 22. gr. laga um menningarminja nr. 80/2012.

4 BREYTING Á AÐALSKIPULAGI

Gerðar verða breytingar bæði á skipulagsupprætti og greinargerð Aðalskipulags Rangárþing ytra 2016-2028.

Gert er ráð fyrir að fláki E30 stækki um 5,4 ha og verði 6,8 ha.

Textabreyting verður samhliða gerð í töflu um efnistökusvæði E30 sem mun heimila allt að 90.000 m³ efnistöku. Skilmálar verða settir varðandi mengunarvarnir innan efnistökusvæðisins þar sem það er á vatnsverndarsvæði.

5 UMHVERFISMATSSKÝRSLA

Aðalskipulagsbreytingin fellur undir lög um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021, viðauka 1.01 og 5.4. gr. skipulagsreglugerð 90/2013. Með breytingunni er mörkuð stefna um framkvæmdir sem kunna að hafa í för með sér umhverfisáhrif.

Breytingin hefur óveruleg umhverfisáhrif umfram þau áhrif sem núverandi efnistökusvæði hefur. Svæðið er þegar raskað og stækkunin er óveruleg. Rask á hrauni er talið óverulegt. Æskilegra er talið að stækka efnistökusvæði heldur en að skilgreina nýtt á öröskuðu svæði sem myndi hafa meiri umhverfisáhrif.

5.1 Tengsl við aðrar áætlanir

Í umhverfismatsskýrslu verður gerð grein fyrir tengslum og samræmi við aðrar áætlanir og stefnur sem taka þarf tillit til eða geta haft áhrif á breytinguna.

5.2 Umhverfisþættir og áherslur

Í umhverfismatsskýrslu með aðalskipulagsbreytingunni verða skoðuð áhrif á þá umhverfisþætti sem tilgreindir eru í töflu 1 og þeir metnir í samræmi við stefnuskjöl og viðmið. Yfirlit yfir mögulegar meginspurningar í umhverfismatsskýrslu er að finna í töflunni. Viðmið fyrir hvern umhverfisþátt eru sett með tilliti til laga og reglugerða, stefnuskjala sveitarfélagsins auk viðmiða í opinberum stefnuskjöllum og/eða alþjóðlegum skuldbindingum.

TAFLA 1. Umhverfisþættir, viðmið og matsspurningar.

UMHVERFISÞÁTTUR	UMHVERFISVIÐMIÐ	MATSSPURNINGAR
<p>Land og landslag <i>Ásýnd og sjónræn áhrif. Landnotkun.</i></p>	<p><i>Landsskipulagsstefna 2024-2038.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Skipulag stuðli að möguleikum á fjölbreyttri og hagkvæmri nýtingu landbúnaðarlands í sátt við umhverfið. • Skipulag miði að því að varðveita fjölbreytt og verðmætt landslag, svo sem óbyggð víðerni og landslagsheildir. <p><i>Aðalskipulag Rangárbings ytra 2016-2028.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Stuðla að fjölbreyttari landnýtingu í samræmi við landgæði og ástand lands. • Tryggja nægt framboð efnistökusvæða og þau séu í námund við notkunarstað efnis. • Áhersla á góða umgengi á nýtingartíma og vandaðan frágang við verklok. • Leitast verður við að viðhalda lítt snortnu yfirbragði hálendisins. <p><i>5. gr. Jarðalaga nr. 81/2004.</i></p>	<p>Hefur stefnan áhrif á ásýnd svæðis? Hefur stefnan áhrif á landslagsheildir? Hefur stefnan áhrif á landnotkun?</p>
<p>Loftslagsmál <i>Kolefnisbinding. Kolefnishlutleysi.</i></p>	<p><i>Landsskipulagsstefna 2024-2038.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Skipulag feli í sér stefnu um bindingu kolefnis með kolefnishlutleysi að leiðarljósi. • <i>Skipulag stuðli að orkuskiptum og að orkuauðlindir verði nýttar með sjálfbærum hætti, með það að leiðarljósi að draga úr losun og tryggja orkuöryggi.</i> <p><i>Aðgerðaráætlun í loftslagsmálum.</i></p>	<p>Hefur stefnan áhrif á losun gróðurhúsalofttegunda út í andrúmsloftið?</p>
<p>Náttúrufar <i>Gróður.</i></p>	<p><i>Landsskipulagsstefna 2024-2038.</i></p>	<p>Hefur stefnan áhrif á gróður, jarðveg og vistkerfi?</p>

UMHVERFISÞÁTTUR	UMHVERFISVIÐMIÐ	MATSSPURNINGAR
Vistkerfi. Jarðvegur. Búsvæði dýra.	<ul style="list-style-type: none"> Stuðla skal að heilnæmu umhverfi og verndun og varðveislu víðerna landslags, náttúru og líffræðilegrar fjölbreytni. <p><i>Aðalskipulag Rangárbings ytra 2016-2028.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Stuðla að gróðurvernd og landgræðslu. Unnið verður að stöðvun gróður- og jarðvegseyðingar og endurheimt landgæða. Raskist gróið land vegna framkvæmda skal að lágmarki ígildi þess gróðurs sem tapast grætt upp. <p><i>Lög um náttúruvernd nr. 60/2013.</i> <i>Vistgerðarkortlagning NÍ. Vistgerðarkortlagning NÍ.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> VOT-S-3 mikilvægt fuglasvæði. 	Hefur stefnan áhrif á búsvæði dýra?
Heilnæmt umhverfi Mengun og hávaði. Vatnsvernd.	<p><i>Landsskipulagsstefna 2024-2038.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Við skipulagsgerð verði heilnæmt umhverfi í dreifbýli tryggt með viðeigandi ráðstöfunum varðandi vatnsvernd, vatnsveitu, fráveitu, úrgangsméðhöndlun, hljóðvist og loftgæði. <p><i>Aðalskipulag Rangárbings ytra 2016-2028.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Standa vörð um vernd grunnvatns sem neysluvatns fyrir íbúa og atvinnustarfsemi. Landgræðsla verði nýtt til bindingar kolefnis. Í námum innan friðlands, náttúruminjasrá, vatnsverndarsvæðum eða öðrum verndarsvæðum er óheimilt að geyma olíur eða önnur mengandi efni. <p><i>Vatnaáætlun Íslands 2020-2037.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Vernda vatn og vistkerfi þess, hindra frekari rýrnun vatnsgæða og bæta ástand vatnavistkerfa til þess að vatn njóti heildstæðrar verndar. <p><i>Reglugerð um hávaða 724/2008.</i> <i>Reglugerð um fráveitur og skólp nr. 798/1999.</i> <i>Lög um hollustuhætti og mengunarvarnir nr. 7/1998.</i></p>	Er hætt á mengun eða hávaða vegna stefnu skipulagsins? Hefur stefnan áhrif á vatnshlot?
Samfélag Atvinnulíf. Íbúar. Hagræn áhrif.	<p><i>Landsskipulagsstefna 2024-2038.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Skipulag stuðli að uppbyggingu atvinnulífs til framtíðar með áherslu á eftirsóknarvert umhverfi og sjálfbæra nýtingu lands. <p><i>Aðalskipulag Rangárbing ytra 2016-2028.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Efla byggð og atvinnulíf og stuðla að fjölbreyttum atvinnutækifærum. 	Hefur stefnan áhrif á atvinnutækifæri? Hefur stefnan áhrif á íbúa og íbúaþróun? Hefur stefnan áhrif á framboð frístundabyggðar?
Náttúru- og menningarminjar Fornminjar.	<p><i>Aðalskipulag Rangárbings ytra 2016-2028.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Stuðla að varðveislu sögu, náttúru og menningarminja og annarra umhverfislegra gæða. Landnotkun stuðli að varðveislu sérstæðrar náttúru og menningar og sögu. <p><i>Lög um náttúruvernd nr. 60/2013.</i> <i>Lög um menningarminjar nr. 80/2012.</i> <i>Aðalskráning fornminja.</i></p>	Hefur stefnan áhrif á fornminjar?

6 SKIPULAG, KYNNING OG SAMRÁÐ

Með kynningu skipulagslýsingar er umsagnaraðilum, hagsmunaaðilum og almenningi gefinn kostur á að leggja fram sjónarmið og ábendingar sem að gagni gætu komið við mótun stefnunnar.

Skipulags- og matslýsingin verður kynnt í skipulagsgátt Skipulagsstofnunar. Umsagnir og ábendingar skulu vera skriflegar og berast inn á skipulagsgátt fyrir auglýstan tímafrest.

Eftir því sem við á hefur verið tekið tillit til athugasemda.

6.1 Umsagnaraðilar skipulagslýsingar

Óskað verður eftir umsögnum frá eftirtöldum aðilum:

- Skipulagsstofnun
- Umhverfisstofnun
- Minjastofnun Íslands
- Heilbrigðiseftirliti Suðurlands
- Vegagerðin
- Land og Skógur

Eftir atvikum verður leitað eftir umsögnum annarra aðila, þar á meðal innan stjórnslu sveitarfélagsins.

6.2 Skipulagsferlið

Skipulagslýsing og deiliskipulagstillaga verða auglýstar og kynntar skv. 40. og 41. gr. skipulagslaga nr. 123/2010. Eftirfarandi eru drög að skipulagsferlinu ásamt tímasetningum, birt með fyrirvara um breytingar:

